

KS. ANDRZEJ ROJEWSKI

## **BŁOGOSŁAWIENSTWA ZWIĄZANE Z OBCHODAMI KU CZCI ŚWIĘTYCH**

"Obrzędy Błogosławieństw" są księgą, która przypomina, że religijność ludowa musi być wciąż na nowo ewangelizowana<sup>1</sup>. Jej elementom powiązanim niejednokrotnie ze zwyczajami i religiami przedchrześcijańskimi, należy nadawać chrześcijańską interpretację i takiż wymiar. W tej optyce należy spojrzeć na szóstą część tomu drugiego "Obrzędów" zawierającą m. in. błogosławieństwa związane z kultem Świętych szczególnie w dni, w które odbierają oni cześć. Jednym z jej przejawów jest np. kult obrazów oraz związane z nimi zwyczaje.

### **1. Miejsce zwyczaju w pobożności wiernych**

Nie wchodząc w dzieje zagadnienia kultu obrazów, warto przypomnieć, że tym problemem zajął się Sobór Watykański II w Konstytucji i Liturgii: "Należy stanowczo zachować zwyczaj umieszczania w kościołach wizerunków Świętych dla oddawania im czci przez wiernych, w ilości wszakże umiarkowanej i we właściwym porządku, aby nie budziły zdziwienia ludu chrześcijańskiego i nie hołdowały mniej właściwej pobożności" (n. 125). Echem aktualnego stanowiska Kościoła opartego na orzeczeniach II Soboru Nicejskiego (789 r.) i 25 sesji Soboru Trydenckiego, są rubryki obrzędu błogosławieństwa obrazów przeznaczonych do publicznej czci wiernych. Czytamy w nich, że chrześcijanie są wezwani "do oddawania czci obrazom, aby mogli zgłębić tajemnicę chwały Bożej, która zajaśniała na obliczu Jezusa Chrystusa i która odbija się w Jego Świętych i aby sami stawali się światłością w Panu"<sup>2</sup>.

Duszpasterstwo oparte na poprawnej antropologii liczy się z faktem, że nigdy nie istniało chrześcijaństwo "tak czyste i przejrzyste jak jakiś górski

---

<sup>1</sup> Zob. na ten temat: A. de Pinho. *O duszpasterstwo właściwe dla religijności ludowej*. *Communio* 7: 1987 nr 6 s. 119-125.

<sup>2</sup> *Obrzędy Błogosławieństw*. T. 2 Katowice 1994 s. 83 nr 985.

potok"<sup>3</sup> i ze szansą dla pogłębienia pobożności ludu było i jest poznanie i utrwalenie, a niekiedy umiejętne pokierowanie ewolucją religijnych zwyczajów. Zwyczaj stabilizuje życie i współżycie w ramach wspólnoty, wspiera także uczestników obchodu w przeżyciu treści święta. Jest ona bowiem podana nie tylko w słowach, ale i obrzędach angażujących całego człowieka<sup>4</sup>

Z drugiej strony jest sprawą oczywistą, że zwyczaje ludowe były i pozostały dla Kościoła problemem. Każdy zwyczaj jest uwarunkowany historycznie i środowiskowo. Dlatego w każdym okresie dziejów Kościoła, bardzo ważną rolę pełniło dążenie do przekształcenia zużytych formuł i tworzenia takich, które byłyby bardziej dostosowane do potrzeb człowieka żyjącego w konkretnej cywilizacji i wiązanie ich z Ewangelią. Ten właśnie kierunek podejmuje i realizuje omawiana księga liturgiczna.

## 2. Błogosławieństwa sprawowane w dniu obchodu ku czci Świętych

Zwyczaj, na którym błogosławieństwa się opierają, lub z którymi idą w parze, wywodzi się głównie z miejsc związanych historycznie ze Świętymi. Teologiczny aspekt zwyczaju oświetla czytanie Słowa Bożego. Stawia ono przed uczestnikami obrzędu, Świętych Starego i Nowego Testamentu: Maryję, Józefa, Mojżesza, Dawida Symeona, Jana Chrzciciela i jego matkę, Mateusza, Tytusa i innych podkreślając w ich postawie zawierzenie Bogu. Jak każda z osób, o której mówią czytania, Święci z którymi związane jest błogosławieństwo, uczyli się wierzyć Bogu. Ponieważ obrzędy błogosławieństw praktykowane w Polsce związane są najczęściej ze sprawowaniem Eucharystii i mają miejsce zwykle po modlitwie po Komunii<sup>5</sup>, dlatego należy pamiętać, że postać Świętego charakteryzują czytania mszalne przewidziane na dany obchód. W innych błogosławieństwach czytania wiążą się nie tyle z postacią Świętego, co z samą czynnością i wskazują na jej teologiczną wymowę. Tak jest np. w obrzędzie błogosławieństwa kierowców i pojazdów mechanicznych w dniu św. Krzysztofa (25 VII)<sup>6</sup>

<sup>3</sup> A. de Pinho. *O duszpasterstwo*. s. 122.

<sup>4</sup> Zob. H. J. Limburg. *Die Heiligen in der Segensfeiern der Kirche*. W: *Heute segnen*. Red. A. Heinz i H. Rennings. Freiburg 1987 s. 141.

<sup>5</sup> Zob. np. obrzęd błogosławienia świec i wiernych we wspomnienie św. Błażeja. *Obrzędy Błogosławieństw* T. 2 s. 147-148 lub obrzęd błogosławienia chleba i wody we wspomnienie św. Agaty. Tamże s. 249-250.

<sup>6</sup> Tamże s. 179-180. Skądinąd trudno jest niekiedy znaleźć odniesienie czytań wprost do treści błogosławieństwa. Trzeba wówczas pamiętać o sensie przystosowanym w interpretacji tekstów biblijnych.

Jeszcze innym elementem wiążącym Świętych z obrzędami błogosławieństw jest modlitwa błogosławieństwa oraz modlitwa wiernych, czyli modlitwa wspólna (prośby). W pierwszej wzywa się łaskawości Bożej za wstawiennictwem Świętego. Ta modlitwa nie jest nigdy skierowana wprost do Świętych kobiet lub mężczyzn. Jej adresatem jest Bóg. Także w błogosławieństwach związanych z osobą Matki Bożej słowa modlitwy mówią jedynie o Jej przykładzie i wstawiennictwie<sup>7</sup>. Nie kierują się zaś do Niej jako sprawczyni błogosławieństwa.

### 3. Kościół wspólnotą ludzi zbawionych

Wstawiennictwa Matki Bożej i Świętych wzywa się także w pieśniach, które towarzyszą obrędom<sup>8</sup>. Błogosławieństwo sprawowane w dni wspomnień Świętych przypomina, że Kościół jest wspólnotą wiary łączącą już zbawionych z braćmi pielgrzymującymi przez ziemię. Kościół ukazuje się wówczas jako społeczność, w której zbawieni wstawiają się w intencji braci znajdujących się w drodze do celu.

Święci są świadkami dobroci i łaskawości Boga (por. Tyt 3,4). Są tym bardziej wiarygodni, że doświadczyli jej we własnym życiu. "wszechmogący, miłosierny Boże, Ty synów Izraela przeprowadziłeś suchą nogą przez Morze Czerwone i za przewodem gwiazdy ukazałeś drogę Mędrcom zdążającym do Twojego Syna"<sup>9</sup>, "Ty kazałeś Abrahamowi wyjść z jego ziemi i z rodzinnego domu. Ty strzegłeś go bezpiecznie na wszystkich drogach jego pielgrzymowania"<sup>10</sup> - głoszą modlitwy błogosławieństwa odmawiane nad wyruszającymi w podróż.

Treść modlitw błogosławieństwa jest związana z czytaniem proponowanymi dla poszczególnych obrzędów. Modlitwy są niejako odpowiedzią wiary na Słowo Boże objawiające zbawcze działanie Boga. Pouczają także, że jedynie Bóg jest dawcą życia. Człowiek otrzymuje je jako konsekwencję komunii, czyli zjednoczenia z Najwyższym. Jest w nich zawarta także odpowiedź na dobrodziejstwa Boże. Przybiera ona formę uwielbienia i dziękczynienia za otrzymane dary. Modlitwa błogosławieństwa głosi przymioty Boga. Dzięki nim człowiek

---

<sup>7</sup> Zob. np. obrzęd błogosławieństwa ziarna siewnego w święto Narodzenia NMP (8 IX). Tamże s. 294-295, oraz obrzęd błogosławieństwa sztandaru lub feretronu z wizerunkiem NMP. Tamże s. 381.

<sup>8</sup> Zob. np. obrzęd błogosławienia ziół i kwiatów (15 VIII). Tamże s. 288 nr 1414. Obrzęd błogosławienia małych dzieci w święto Młodzianków (28 XII). Tamże s. 230 nr 1301.

<sup>9</sup> Błogosławieństwo wyruszających w podróż. *Obrzędy Błogosławieństw* T. 1 s. 202 nr 429.

<sup>10</sup> Tamże nr 446.

ma odwagę zwrócić się do Stwórcy z prośbą, doświadcza także prawdy Jego słów, Jego objawienia. Objawienie jest bowiem formą samoudzielenia się Boga ludziom. Dokonuje się ono zawsze w powiązaniu z Pośrednikiem i jego posługą. Religia objawiona jest istotnie związana z ludźmi wybranymi przez Boga do pełnienia tej funkcji<sup>11</sup> Przytoczone fragmenty modlitwy wymieniały w tej roli: Abrahama - ojca wierzących, synów Izraela i Mędrców ze Wschodu. Towarzysząc im w drodze do celu, Bóg objawił się przyszłym pokoleniom jako zawsze wierny towarzysz drogi, jako Bóg dotrzymujący obietnic i szukający kontaktu z ludźmi, aż do zawarcia z nimi wspólnoty życia w swoim Jednorodzonym Synu. W Nim wierzący stanowią jedno serce i jedną duszę<sup>12</sup>. Boży Syn, narodzony z Dziewicy, zbawił ludzi czyli zjednoczył ich z Bogiem, przyjmując w łonie Maryi ludzkie ciało<sup>13</sup> Związał swoich uczniów we wspólnotę stołu, będącą znakiem wiecznego i trwałego przymierza, a także zapowiedzią nieśmiertelności człowieka w Bogu: "Panie Jezu Chryste, Ty w dzień przed męką i śmiercią polecieś uczniom przygotować paschalną wieczerzę, w dniu zmartwychwstania przyjąłeś zaproszenie dwóch uczniów i zasiadłeś z nimi do stołu, a późnym wieczorem przyszedłeś do Apostołów, aby wraz z nimi spożyć posiłek. Prosimy Cię, pozwól nam z wiarą przeżywać Twoją obecność między nami podczas wielkanocnego posiłku, abyśmy mogli się radować udziałem w Twoim życiu i zmartwychwstaniu"<sup>14</sup>.

Jako postaci historyczne Święci są znakami przebóstwienia ludzi. Ich przykład poucza, że po zmartwychwstaniu Chrystusa, Każdy czas dziejów świata jest czasem Kościoła, czasem ludzi, w których Chrystus zamieszkał przez wiarę (por. Ef 3,17). Zbawieni, którzy dzięki komunii wiary, dającej im już na ziemi udział w życiu Chrystusa, stali się Jego współdziedzicami, jaśniejają jako świadkowie życia zgodnego z Ewangelią i są orędownikami ziemian u Boga<sup>15</sup>

W błogosławieństwach udzielanych w obchody ku czci Świętych wypowiada się także przeświadczenie Kościoła wieków średnich, że przychodzą oni z pomocą szczególnie w tych sytuacjach, z których niegdyś wybawiła ich interwencja Boża<sup>16</sup>. Tę optykę można znaleźć np. w obrzędzie błogosławieństwa wina w

<sup>11</sup> H. J. Limburg. *Die Heiligen*. s. 143.

<sup>12</sup> Błogosławieństwo pielgrzymów. *Obrzędy Błogosławieństw* T. 1 s. 115 nr 429.

<sup>13</sup> Błogosławieństwo figur Dzieciątka Jezus i źłóbków. Tamże T. 2 s. 115 nr 429.

<sup>14</sup> Błogosławieństwo pokarmów na stół wielkanocny. Tamże s. 256 nr 1345.

<sup>15</sup> Tamże s. 104-105 nr 1028.

<sup>16</sup> Por. słowa 1-ej prefacji o Świętych: "W ich życiu ukazujesz nam wzór postępowania, przez ich wstawiennictwo udzielasz nam pomocy, a we wspólnocie z nimi dajesz nam obiecane dziedzictwo"

dniu św. Jana Apostoła (27 XII), dzieci w święto Świętych Młodzianków (28 XII), świec i wiernych we wspomnienie św. Agaty (5 II) itp.

#### 4. Wstawiennictwo Świętych

Druga część modlitwy błogosławieństwa wskazuje na Świętych jako na orędowników ludzi u Boga. Przykładem jest modlitwa z uroczystości Wniebowzięcia NMP (15 VIII): "Panie, nasz Boże [...] pobłogosław przyniesione do Ciebie pierwociny zieleni tego roku, młode pędy zbóż, trawy, zioła i kwiaty [...] A gdy będziemy schodzić z tego świata, niech nas, niosących pełne narecza dobrych czynów, przedstawi Tobie Najświętsza Dziewica Wniebowzięta, najdoskonalszy owoc tej ziemi, abyśmy zasłużyli na przyjęcie do Twojego domu"<sup>17</sup>

Podobna myśl jest wypowiedziana w błogosławieństwie świec i wiernych we wspomnienie św. Błażeja (3 II): "Prosimy Cię [...] aby wszyscy wierzący za wstawiennictwem św. Błażeja, zostali uwolnieni od choroby gardła i wszelkiego innego niebezpieczeństwa i zawsze mogli Tobie składać dziękczynienie"<sup>18</sup>.

Modlitwy nie przedstawiają Świętych jako ideału i wzorca życia chrześcijańskiego we wszystkich jego aspektach, lecz jako ludzi, którzy zrealizowali Ewangelię w konkretnym jej fragmencie. I tak np. św. Jan Apostoł jest wzorem zgody i bratniej miłości. Święci są nadto znakiem, że także społeczność wierzących, będąc w drodze przez ziemię i czas, upodabnia się do wzoru, jaki Ojciec posłał jej w swoim Jednorodzonym Synu. Tą wiarą jest np. ożywiona modlitwa błogosławieństwa chleba w dniu św. Agaty: "Pobłogosław ten chleb, który przynosimy dzisiaj ku czci św. Agaty, dziewicy i męczennicy, abyśmy dzieląc się tym chlebem, byli dla siebie dobrzy i z wszystkimi ludźmi żyli w jedności"<sup>19</sup> W słowach tej i innych modlitw, łatwo można znaleźć zbieżność z nauką konstytucji dogmatycznej "Lumen Gentium" Soboru Watykańskiego II: Kościół jest w Chrystusie niejako sakramentem, czyli znakiem i narzędziem wewnętrznego zjednoczenia z Bogiem i jedności całego rodzaju ludzkiego" (a. 1).

---

<sup>17</sup> *Obrzędy Błogosławieństwa* T. 2 s. 288 nr 1413.

<sup>18</sup> Tamże s. 248 nr 1330. Pouczające jest zakończenie modlitwy wiernych w niemieckim Benediktionale, w obrzędzie błogosławieństwa światła w dn. św. Marcina (11 XI): "Prosimy Cię o to za wstawiennictwem Twojego sługi św. Marcina, który zostawił nam dobry przykład i zasłużył na oglądanie Jezusa w Jego królestwie" (tłum. wł.). Tekst niemiecki zob.: *Benediktionale*. Freiburg 1978 s. 81.

<sup>19</sup> *Obrzędy Błogosławieństwa* T. 2 s. 250 nr 1333.

## 5. Uwagi końcowe

Wprowadzenia zamieszczone przed obrzędami, a także rubryki, jakimi opatrzone są teksty błogosławieństw, wskazują które z nich "można odprawić po modlitwie po Komunii"<sup>20</sup>, a które po homilii<sup>21</sup>. Są też błogosławieństwa, które sprawuje się poza Mszą św., jak np. błogosławieństwo wianków po Bożym Ciele: Błogosławieństwo to odbywa się po procesji i błogosławieństwie Najświętszym Sakramentem"<sup>22</sup>. Rubryki informują także jakie elementy liturgii obrzędu i kiedy należy zachować, a które można pominąć. Z reguły nie opuszcza się elementów mających znaczenie pedagogiczne i katechetyczne. Zatem w każdym wypadku należy podkreślić we wprowadzeniu w obrzęd, znaczenie Świętego a także i obrzędu, dla religijnego życia wiernych. W odpowiednim momencie należy także wyjaśnić symbolikę obrzędu. W miarę możliwości winno się śpiewać pieśni o Świętym.

Chrześcijanie wierzą, że we wspólnocie ze Świętymi tworzą Kościół i że w Świętych otrzymują w pewien sposób obraz Kościoła, którego zadaniem jest wstawiać się za cały świat i jednoczyć go z Bogiem<sup>23</sup>.

---

<sup>20</sup> Tamże s. 222 nr 1287.

<sup>21</sup> Tamże s. 242 nr 1316.

<sup>22</sup> Tamże s. 259 nr 13 51.

<sup>23</sup> H. J. Limburg. *Die Heiligen*. s. 149.